

Tomasz Wielebski

Świeccy w duszpasterstwie misyjnym w oparciu o nauczanie papieża Franciszka

Warszawskie Studia Pastoralne 25, 193-224

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TOMASZ WIELEBSKI¹

**ŚWIECCY W DUSZPASTERSTWIE MISYJNYM
W OPARCIU O NAUCZANIE
PAPIEŻA FRANCISZKA**

*Lay people in the missionary ministry based
on the teaching of pope Francis*

Główną ideą zawartą w adhortacji apostołskiej *Evangelii gaudium* papieża Franciszka jest wezwanie do *nawrócenia pastoralnego* i *duszpasterstwa realizowanego w kluczu misyjnym*². Podjęte działania mają się wpisywać w realizację głów-

¹ **Ks. dr hab. Tomasz Wielebski** – prezbiter diecezji warszawsko-praskiej; kierownik Katedry Prakseologii Pastoralnej i Organizacji Duszpasterstwa Instytutu Teologii Praktycznej Wydziału Teologicznego UKSW; wykładowca Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Warszawsko-Praskiej; kierunki badań: świętowanie niedzieli, duszpasterstwo chorych, służby zdrowia i hospicyjne, współpraca teologii pastoralnej z naukami pozateologicznymi; autor monografii *Dzień Pański w życiu katolików w Polsce* i wielu artykułów z zakresu teologii pastoralnej; członek Stowarzyszenia Pastoralistów Polskich. E-mail: tomwielebski@gmail.com.

² Wezwanie do nawrócenia pastoralnego oraz duszpasterstwa misyjnego znalazło się w dokumencie końcowym V Ogólnej Konferencji Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów w Aparecidzie w 2007 roku. Celem tej konferencji było przywrócenie świadomości Kościoła w Ameryce Łacińskiej i ożywienie zapału ewangelizacyjnego. W jej przygotowaniu brał

nego zadania Kościoła, jakim jest *ewangelizacja*. Wydaje się, że w niewystarczającym stopniu to wezwanie jest realizowane w życiu poszczególnych Kościołów partykularnych. Przyczyny tego stanu rzeczy mogą być różne, choć są one ze sobą powiązane. Brakuje między innymi pewnych wzorców ukazujących, jak w konkretnych uwarunkowaniach eklezjalnych realizować powyższe wyzwanie. Oczekuje się zatem na to, że *inni pokażą nam, jak to czynić*. Może też jeszcze nie dojrzeliliśmy do *nawrócenia pastoralnego*, będącego złożonym procesem, na który składa się nasze osobiste nawrócenie, co w konsekwencji sprawi, że bez lęków otworzymy się na działanie Ducha Świętego, stając się *ewangelizatorami z Duchem*, którzy modlą się i pracują (EG 262).

Warto, odwołując się do nauczania papieża Franciszka, wskazać, jaka jest rola świeckich w duszpasterstwie misyjnym. Prowadzone rozważania ukażą najpierw, czym jest duszpasterstwo misyjne w kontekście wezwania Kościoła do ewan-

czynny udział kardynał Bergolio, obecny papież Franciszek, który przewodniczył zespołowi redagującemu wersję końcową. Wiązał on wielkie nadzieje z przesłaniem konferencji w Aparecidzie, nazywając je *Evangelii nuntiandi* Ameryki Łacińskiej. Dokument został napisany z zastosowaniem metody *widzieć – oceniać – działać*. Zawiera on zarówno pogłębioną analizę zachodzących zmian społeczno-kulturowych, ekonomicznych i politycznych w Ameryce Łacińskiej, jak i propozycję wielu konkretnych działań pastoralnych, będących konkretnych odpowiedzią Kościoła na te zmiany, co wiąże się z realizacją wezwania do nawrócenia duszpasterskiego i misyjnej odnowy Kościoła. Z inicjatywy Zespołu Konferencji Episkopatu Polski ds. Nowej Ewangelizacji, w 2014 roku ukazało się polskie tłumaczenie tego dokumentu. Zob. APARECIDA. V Ogólna Konferencja Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów. Dokument końcowy *Jesteśmy uczniami i misjonarzami Jezusa Chrystusa, aby nasze narody miały w nim życie*, Gubin 2014 (dalej skrót AP); Jose Mario Bergolio, „L’Osservatore Romano” 2013, nr 5, s. 5.

gelizacji, następnie nakreślą rolę i miejsce świeckich w tym procesie. Zwieńczeniem refleksji będzie wyprowadzenie pewnych wniosków oraz postulatów pastoralnych. Prowadzona refleksja wpisuje się w wezwanie Franciszka, kierowane do wszystkich teologów, a szczególnie teologów pastoralistów, aby uprawiając teologię, mieli na celu ewangelizacyjny cel istnienia Kościoła, nie zadawalając się teologią uprawianą przy biurku³.

Duszpasterstwo misyjne w kontekście wezwania Kościoła do ewangelizacji

Głównym celem działania Kościoła jest głoszenie Ewangelii i prowadzenie ludzi we wspólnocie do zbawienia. Dokonuje się to przez podejmowanie różnorodnych działań duszpasterskich. W kontekście zauważanego powszechnie kryzysu wiary wielu ludzi widocznym jest, iż prowadzone do tej pory działania duszpasterskie nie wystarczają, będąc nieraz *konserwowaniem* istniejącej rzeczywistości. Często są one skierowane tylko do osób przychodzących do kościoła, nie ogarniając tych, którzy z różnych przyczyn znaleźli się na *peryferiach*. W tym kontekście pojawia się postulat realizacji *duszpasterstwa misyjnego*, u źródeł którego leży *nawrócenie pastoralne*. Perspektywą, w jaką mają wpisywać się te działania, ma być *ewangelizacja*. Warto zdefiniować przywołane pojęcia, które stały się jednymi z kluczowych dla pontyfikatu obecnego papieża.

³ Franciszek, Adhortacja *Evangelii gaudium* o głoszeniu Ewangelii we współczesnym świecie, Częstochowa 2014, nr 133 (dalej skrót EG).

Definiując podstawowe pojęcia, należy najpierw doprecyzować pojęcie ewangelizacji, na której usługach ma być duszpasterstwo misyjne. Owocem Synodu Biskupów poświęconego nowej ewangelizacji, który odbył się w 2013 roku, jest adhortacja apostolska papieża Franciszka *Evangelii gaudium* z 2014 roku. Papież trochę inaczej niż jego poprzednicy definiuje to pojęcie⁴. W swojej adhortacji Franciszek wymienia trzy obszary, w których urzeczywistnia się nowa ewangelizacja, umiejscawiając w nich cztery grupy jej odbiorców. Do pierwszego z nich zalicza *obszar duszpasterstwa zwyczajnego*, które swoim zasięgiem obejmuje zarówno osoby regularnie uczestniczące w życiu Kościoła i korzystające z sakramentu

⁴ Paweł VI w adhortacji *Evangelii nuntiandi*, będącej podsumowaniem III Synodu Biskupów z 1974 roku, obradującego na temat *Ewangelizacji w świecie współczesnym*, próbując ukazać bogatą i złożoną rzeczywistość ewangelizacji, zdefiniował ją jako zanoszenie Dobrej Nowiny do wszystkich kręgów ludzi, aby przemieniając ich od wewnątrz, uczynić z nich nową ludzkość, a także jako *pokazywanie Jezusa Chrystusa tym, którzy Go nie znają jako kaznodziejstwo, katechizację, chrzest i udzielanie innych sakramentów* (EN 17-18). Z kolei Jan Paweł II, rozwijając nauczanie II Soboru Watykańskiego oraz wątki zawarte w przywoływanej adhortacji, a także biorąc pod uwagę adresatów, do których jest ona skierowana, wyróżnił *trzy typy ewangelizacji*: misyjną, zwana też pierwszą ewangelizacją, misjami lub misją *ad gentes*, a polegającą na objawieniu Jezusa Chrystusa i Jego Ewangelii tym, którzy ich nie znają (zob. DM6; EN 51; 53; RMi 31; 33); *pastoralną*, zwracającą się do tych, którzy mając od dawna związek z Ewangelią, są chrześcijanami – jej zadaniem jest pogłębienie, umocnienie, ożywienie i czynienie dojrzszej ich wiary (zob. EN 54; RMi 31); *nową ewangelizację*, zwaną też ewangelizacją powtórną, reewangelizacją, drugą ewangelizacją, ewangelizacją 2000 – jest ona skierowana do tych chrześcijan, dla których ewangeliczne orędzie przestało być już Dobrą Nowiną (zob. EN 54; RMi 33). Zob. W. Przychyła, *Ewangelizacja*, w: R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski (red.), *Leksykon teologii pastoralnej*, Lublin 2006, s. 254-257.

Eucharystii, jak też wiernych zachowujących żywą i szczerą wiarę katolicką, ale często nie uczestniczące w kulcie. Drugi obszar stanowią osoby ochrzczone, które *nie żyją zgodnie z wymogami chrztu*, nie przynależą całym sercem do Kościoła i nie doświadczają pocieszenia płynącego z wiary. Trzeci obszar ewangelizacji dotyczy głoszenia Ewangelii tym, *którzy nie znają Jezusa Chrystusa lub zawsze Go odrzucali* (EG 14). Należy podkreślić, że w porównaniu z nauczaniem Jana Pawła II zawartym w *Redemptoris missio*, według którego nowa ewangelizacja jest skierowana do tych chrześcijan, dla których ewangeliczne orędzie przestało być już Dobrą Nowiną (zob. RMi 33), papież Franciszek, idąc za głosami Ojców Synodu Biskupów z 2013 roku, zdecydowanie poszerzył krąg odbiorców nowej ewangelizacji. Według niego nowa ewangelizacja stała się w pewnym sensie synonimem wszystkich typów ewangelizacji.

Drugie ważne pojęcie to nawrócenie pastoralne i wiążące się z nim duszpasterstwo misyjne. Pojawiło się ono w dokumencie podsumowującym V Ogólną Konferencję Episkopatów Ameryki Łacińskiej, zwanym dokumentem z Aparecidy, w którym podkreśla się, że ten proces ma obejmować wszystkie struktury eklezjalne oraz plany pastoralne diecezji, parafii, wspólnot zakonnych, ruchów i innych instytucji kościelnych. Dokument zwraca uwagę na to, że osobiste nawrócenie wszystkich członków Kościoła, a więc biskupów, kapłanów, stałych diakonów, zakonników i zakonnice oraz świeckich, *zrodzi umiejętność podporządkowania wszystkiego w służbie urzeczywistnienia się Królestwa życia* (AP 366), co wiązać się też będzie z promowaniem duchowości komunii i uczestnictwa, będącą ważną zasadą wychowawczą (AP 368). Nawrócenie pastoralne *wymaga od wspólnot pastoralnych, aby były wspólnotami uczniów-misjonarzy wokół Jezusa Chrystusa, Mistrza*

i Pasterza (tamże). Nawrócenie pastoralne, co bardzo dobitnie podkreśla dokument z Aparecidy, wymaga *przejścia z duszpasterstwa jedynie zachowawczego do duszpasterstwa zdecydowanie misyjnego* (AP 370).

Wspomniana kwestię podjął w swojej adhortacji *Ewangelii gaudium* Franciszek, pokazując, że jest to główny kierunek pracy Kościoła (EG 28-30). Papież, zwracając się do wiernych chrześcijan, zaprasza ich do nowego etapu ewangelizacji związanego z radością, u źródeł której stoi spotkanie z Jezusem Chrystusem (EG 1). Ukazując drogę, którą ma podążać będący wspólnotą misyjną uczniów Kościoł w najbliższych latach, Franciszek zwraca uwagę na to, że ma to być Kościół *wyruszający w drogę* (EG 24). Ma on podążać *drogą duszpasterskiego i misyjnego nawrócenia, które nie może pozostawić rzeczy w takim stanie, w jakim są* (EG 25). Wiąże się to między innymi z koniecznością reform struktur, które mają stać się bardziej misyjne, *by duszpasterstwo zwyczajne we wszystkich swoich formach było bardziej ekspansywne i otwarte, by doprowadziło pracujących w duszpasterstwie do przyjmowania postawy „wyjścia”* (EG 27). W ślad za nauczaniem II Soboru Watykańskiego papież przypomina, że nawrócenie Kościoła polega na nieustannej reformie samego siebie *ze względu na wierność Jesusowi Chrystusowi* (EG 26). *Nawrócenie pastoralne* winno objąć każdy Kościół partykularny, czyli wszystkie diecezje, parafie, wspólnoty i ruchy religijne, co wymaga wejścia w *zdecydowany proces rozeznania, oczyszczenia i reformy* (EG 28-30). Papież Franciszek, podkreślając, że duszpasterstwo w kluczu misyjnym *wymaga rezygnacji z wygodnego kryterium duszpasterskiego, że „zawsze się tak robiło”*, zachęca do przemyślenia na nowo *celów, stylu i metod ewangelizacyjnych swojej wspólnoty* (EG 33). Do nawrócenia pastoralnego jest wezwany każdy Kościół partykularny, zarówno na

poziomie diecezji, jak i parafii (EG 28; 30). Ten proces musi dotknąć także wszystkie wszelkie wspólnoty, ruchy i stowarzyszenia, które nie mogą utracić kontaktu z rzeczywistością parafialną (EG 29). Mało gościnne struktury parafii i niektórych wspólnot oraz panujący w nich klimat sprawia, że część osób ochrzczonych nie doświadcza swojej przynależności do Kościoła (EG 63).

W wielu swoich wypowiedziach papież doprecyzowuje, jak rozumie pojęcie ewangelizacji, w służbie której ma być realizowane, związane z nawróceniem pastoralnym, duszpasterstwo misyjne. Mówiąc o nowej ewangelizacji, Franciszek stwierdza, że celem działalności ewangelizacyjnej Kościoła jest przekazywanie wiary chrześcijańskiej⁵. Zwraca on także uwagę na to, że określenie nowa ewangelizacja wskazuje na konieczność głoszenia na nowo Ewangelii w krajach o dawnej tradycji chrześcijańskiej, co ma doprowadzić do spotkania z Chrystusem. Powinno to mieć swoje konsekwencje w działalności duszpasterskiej. Nawiązując do adhortacji Pawła VI *Evangelii nuntiandi*, Franciszek podkreśla, że tekst ten nie stracił nic ze swojej aktualności⁶. Według papieża nowa ewangelizacja to *rozbudzanie w sercach i umysłach współcześnie żyjących ludzi życia wiary*⁷. Warto w tym kontekście zwrócić uwagę na fakt, że Franciszek w swoich wystąpieniach ciągle

⁵ Przemówienie Franciszka podczas audiencji dla członków XIII Rady Zwyczajnej Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów *Kolegialność w służbie misji*, Watykan 13 VII 2013, „L’Osservatore Romano” 2013, nr 8-9, s. 31.

⁶ Tamże.

⁷ Przemówienie Franciszka podczas audiencji dla uczestników zgromadzenia plenarnego papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji *Potrzebny jest tlen Ewangelii*, Watykan 14 X 2013, „L’Osservatore Romano” 2013, nr 12, s. 18.

mówi o ewangelizacji, nie posługując się właściwie pojęciem nowa ewangelizacja⁸.

Warto podkreślić, że w nauczaniu papieża znajduje się przestroga przed podejmowaniem działań ewangelizacyjnych w duchu niewłaściwie rozumianego indywidualizmu: *ewangelizowanie nigdy nie jest aktem odosobnionym, indywidualnym, prywatnym, ale zawsze eklezjalnym*⁹. Franciszek, odwołując się do nauczania papieża Pawła VI, który pisząc o różnych działaniach duszpasterskich podejmowanych przez poszczególne osoby, podkreśla, że działają oni zawsze w łączności z posłannictwem Kościoła i w jego imieniu, zaznacza, że to *właśnie daje moc misji i pozwala każdemu misjonarzowi i głosicielowi Ewangelii odczuć, że (...) stanowi część jednego Ciała ożywianego przez Ducha Świętego*¹⁰.

Mówiąc o dziele ewangelizacji, papież wskazuje na to, z czym jest związana jej skuteczność: otwarcie się na Ducha Świętego, który jest *prawdziwym motorem ewangelizacji w naszym życiu i w Kościele*¹¹. Papież podkreśla, że ewangelizujący Kościół musi rozpoczynać swoje działania od modlitwy o ogień Ducha Świętego, gdyż bez modlitwy *nasze działanie staje się puste*¹². Zwraca uwagę na to, że *sami bez Jezusa, nic nie możemy uczynić! W dziele apostołskim nie wystarczą nasze siły, nasze zasoby, nasze struktury, pomimo że są konieczne. Bez obecności Pana i mocy jego Ducha nasza praca,*

⁸ H. Waldenfels, *Na imię Mu Franciszek. Papież ubogich*, Poznań 2014, s. 80.

⁹ Orędzie Franciszka na Światowy Dzień Misyjny 2013 r., „L’Osservatore Romano” 2013, nr 10, s. 11.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Przemówienie Franciszka podczas audiencji generalnej *Język pojednania*, Watykan 22 V 2013, „L’Osservatore Romano” 2013, nr 7, s. 48.

¹² Tamże, s. 49.

*nawet dobrze zorganizowana, okazuje się nieskuteczna*¹³. Kościół w dziele ewangelizacji ma prowadzić modlitwa do Jezusa. Planowanie ewangelizacji, obmyślanie jej strategii oraz tworzenie programów jest tworzeniem drugorzędnych narzędzi – najistotniejszą kwestią jest zaufanie Jezusowi i podporządkowania się Jego działaniu, a także świadectwo życia¹⁴. Według papieża *ewangelizację prowadzi się na kolanach*, naśladując Jezusa, który w przededniu każdej decyzji czy wydarzenia *udawał się na intensywną i długotrwałą modlitwę*¹⁵. Owoce działania apostołskiego nie zależą wprost od kreatywności duszpasterskiej, wspólnych spotkań i planowania działalności, ale przede wszystkim od wierności Jezusowi na modlitwie, adoracji i przyjmowaniu Go w Eucharystii¹⁶. Papież, podkreślając, że *potrzebna jest wytrwałość, trud, praca, planowanie, organizowanie*, zwraca uwagę na to, iż: *siła Kościoła nie tkwi w nim samym, ale kryje się w głębokich wodach Boga, w których jest on powołany do zarzucenia sieci*¹⁷.

¹³ Franciszek niedzielne rozważanie przed Anioł Pański *Jezus jest zawsze u boku każdego z nas*, Watykan 1 VI 2014, http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x79151/jezus-jest-zawsze-u-boku-kazdego-z-nas/ (data pobrania: 12.01.2015).

¹⁴ Przemówienie Franciszka podczas czuwania modlitewnego z okazji dnia ruchów, nowych wspólnot i stowarzyszeń kościelnych *Kościół wychodzi naprzeciw wszystkim*, Watykan 18 V 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 7, s. 18.

¹⁵ Homilia Franciszka podczas mszy św. dla seminarzystów, nowicjuszy i nowicjuszek *Ewangelizacja dokonuje się na klęczkach*, Watykan 7 VII 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 8-9, s. 46.

¹⁶ Homilia Franciszka podczas mszy św. biskupów, kapłanów, zakonników, zakonnice i seminarzystów *Idźmy na rozstaje dróg*, Watykan 27 VII 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 10, s. 17.

¹⁷ Przemówienie Franciszka podczas spotkania z episkopatem Brazylii *Duszpasterstwo to realizowanie macierzyństwa Kościoła*, Rio de Janeiro 27 VII 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 10, s. 20.

W wypowiedziach papieża pojawia się też doprecyzowanie istoty duszpasterstwa i nawrócenia pastoralnego. Duszpasterstwo jest realizowaniem macierzyństwa Kościoła rodzącego, karmiącego, wychowującego, korygującego, prowadzącego za rękę. Ma on ciągle odkrywać swoje macierzyńskie miłosierdzie, bo bez tego nie wejdzie w świat ludzi poranionych, potrzebujących zrozumienia, przebaczenia i miłości¹⁸. Franciszek, wyjaśniając istotę duszpasterstwa, odwołuje się do modelu wielościanu. Twierdzi, że ono, tak jak ten model, odzwierciedla położenie wszystkich partykularyzmów, które zachowują w nim oryginalność tego, co najlepsze (EG 236). Mówiąc z kolei o nawróceniu pastoralnym, zwraca uwagę na konieczność wyjścia na zewnątrz swojej wspólnoty, kierując się w stronę peryferii egzystencji¹⁹. Według papieża chrześcijanie tworzący Kościół nie mogą być ludźmi zamykającymi się w parafii, ruchu, kręgu przyjaciół i osób myślących podobnie jak oni, ale mają być Kościołem wychodzącym poza siebie, właśnie w stronę *peryferii egzystencji*. Wiąże się to co prawda z możliwością wypadku, ale według papieża, lepszy jest Kościół poobijany niż chory z powodu zamknięcia²⁰. Kościół realizujący duszpasterstwo ma być Kościołem *otwartych drzwi*, w którym nie będzie ósmego sakramentu duszpasterskiego urzędu celnego związanego tylko z kładzeniem nacisku na wymogi formalne²¹. Trzeba wyjść do tych, którzy są na peryferiach i zwykle nie przychodzą do parafii – oni są zaproszo-

¹⁸ Tamże, s. 23.

¹⁹ Przemówienie Franciszka podczas czuwania modlitewnego z okazji dnia ruchów, nowych wspólnot i stowarzyszeń kościelnych *Kościół wychodzi naprzeciw wszystkim*, dz. cyt., s. 18.

²⁰ Tamże, s. 18-19.

²¹ Rozważanie Franciszka podczas mszy św. w domu św. Marty *Chrześcijańska otwartość*, Watykan 25 V 2013, „L’Osservatore Romano” 2013, nr 7, s. 43-44.

nymi VIP-ami, których mamy szukać na obrzeżach dróg²². Nawiązując do opisu ukazującego wędrowkę uczniów do Emaus (Łk 24, 13-15), papież zwraca uwagę na to, że w dzisiejszych czasach jest dużo ludzi przypominających tamtych uczniów. Dla niektórych z nich Kościół jawi się daleki od ich potrzeb, zimny, zbyt skoncentrowany na sobie, nie odpowiadający na nowe pytania, używający zbyt surowego języka. Według Franciszka Kościół powinien *wejść w ich noc, prowadzić z nimi rozmowę i dialog oraz (...) towarzyszyć w drodze powrotnej do domu*²³.

Rola i miejsce świeckich w ewangelizacji

Pragnąc ukazać zadania, jakie mają do realizacji w Kościele i świecie ludzie świeccy podejmujący dzieło ewangelizacji, należy wyjść od eklezjologii głoszonej przez papieża Franciszka. Patrzy on na Kościół w świetle eklezjologii II Soboru Watykańskiego zawartej w Konstytucji Dogmatycznej o Kościele *Lumen Gentium*, stwierdzając: *podoba mi się wizja Kościoła jako świętego i wiernego ludu Bożego. Sam często posługuje się tą definicją, która zawarta jest w Lumen Gentium*²⁴.

Według papieża zadaniem całego Kościoła, a więc zarówno osób duchownych, jak i wiernych świeckich tworzących Lud Boży, jest ewangelizacja (EG 111). Podkreśla on, że wszyscy jesteśmy powołani do tego, abyśmy się przyczyniali do rodze-

²² Homilia Franciszka podczas mszy św. biskupów, kapłanów, zakonników, zakonnic i seminarzystów *Idźmy na rozstaje dróg*, dz. cyt., s. 18.

²³ Przemówienie Franciszka podczas spotkania z episkopatem Brazylii *Duszpasterstwo to realizowanie macierzyństwa Kościoła*, dz. cyt., s. 21-22.

²⁴ H. Waldenfels, *Na imię Mu Franciszek. Papież ubogich*, dz. cyt., s. 114-115.

nia do wiary nowych chrześcijan²⁵. *Wszyscy mamy być pielgrzymami niosącymi z radością Ewangelię każdemu człowiekowi*²⁶. Każdy członek Ludu Bożego jest zawsze uczniem i misjonarzem²⁷. Papież zwraca uwagę, że na mocy chrztu każdy stał się uczniem-misjonarzem i niezależnie od swojej funkcji w Kościele i stopnia wykształcenia w wierze jest aktywnym podmiotem ewangelizacji (EG 120). Papież podkreśla, że czymś niestosownym byłoby myśleć o schemacie ewangelizacji prowadzonej przez wykwalifikowanych pracowników, podczas gdy reszta ludu byłaby tylko odbiorcą tych działań (EG 120). Nikt tworzący Lud Boży nie może wyrzekać się swojego udziału w ewangelizacji, bo przecież jeżeli ktoś doświadczył miłości Boga, ma zacząć to zaraz głosić. Każdy z nas otrzymał od Boga różne talenty duchowe, intelektualne i materialne, które ma wykorzystywać nie dla samego siebie, ale dla Niego, Kościoła i innych, troszcząc się o pomnażanie dobra w świecie²⁸. Duch Święty, tworzący komunię i harmonię Ludu Boże-

²⁵ Przemówienie Franciszka podczas audiencji generalnej *Kiedy Kościół nas zrodził*, Watykan 11 IX 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 11, s. 51.

²⁶ Przesłanie Franciszka do kościelnych wspólnot podstawowych w Brazylii o ewangelizacji i jedności z Kościołem lokalnym, Watykan 7 I 2014, za: Radio Watykańskie 7 I 2014, http://pl.radiovaticana.va/news/2014/01/07/franciszek_do_ko%C5%9Bcielnych_wsp%C3%B3lnot_podstawowych_w_brazylii_o/pol-761925 (data pobrania: 12.01.2015).

²⁷ Przesłanie Franciszka do uczestników kongresu zorganizowanego przez diecezję rzymską *Misja wiernych świeckich w mieście*, Watykan 7 III 2014, za: Radio Watykańskie 7 III 2014, http://pl.radiovaticana.va/news/2014/03/08/ojciec_%C5%9Bwi%C4%99ty_zach%C4%99ca_stowarzyszenia_ko%C5%9Bcielne_laikatu_i_parafie_swej/pol-779835 (data pobrania: 12.01.2015).

²⁸ Przemówienie Franciszka podczas audiencji generalnej *Życie uśpionych chrześcijan jest życiem smutnym*, Watykan 24 IV 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 6, s. 43.

go, rozbudza wielorakie i zróżnicowane bogactwo darów, które wyraża się w określonej szacie kulturowej (EG 130). Duch Święty ubogaca cały Kościół, który ewangelizuje przez charyzmaty, będące darem dla jego odnawiania i budowania (EG 130). Nikt z chrześcijan nie jest bezużyteczny ani drugorzędny w Kościele – wszyscy są potrzebni do tego, aby razem go tworzyć i budować²⁹. Nie możemy przyczynić się do tego, że Kościół będzie w stanie uśpienia³⁰.

W jaki sposób ma się dokonywać prowadzona przez Kościół ewangelizacja? Papież w swoim nauczaniu zwraca przede wszystkim uwagę na *konieczność składania świadectwa*. Podkreśla on, że moc Ducha Świętego, którego otrzymaliśmy w czasie sakramentu chrztu ma nas popychać naprzód, aby głosić Jezusa życiem, świadectwem i słowami (EG 120). Potrzeba dawania innym wyraźnego świadectwa o zbawczej miłości Pana. Działalność misyjna stanowi bodziec, by nie godzić się z przeciętnością i stale wzrastać (EG 121). Ewangelizować to świadczyć z radością i prostotą o tym, kim jesteśmy i w co wierzymy³¹. Sercem ewangelizacji jest dawanie świadectwa o wierze i miłości. Chrześcijanin ma posługiwać się *językiem miłosierdzia, na który składają się przede wszystkim gesty i postawy, a potem słowa*³². Bóg powierzył chrześcijanom misję którą mają spełniać wobec wszystkich lu-

²⁹ Przemówienie Franciszka podczas audiencji generalnej Świątynia Ducha, gdzie wszyscy jesteśmy równi i nikt nie jest bezużyteczny, Watykan 26 VI 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 8-9, s. 54.

³⁰ Homilia Franciszka podczas mszy św. w domu św. Marty *Kościół nie może być nianką*, Watykan 17 IV 2013, <https://homilezycie.wordpress.com/tag/papiez-franciszek/> 9 (data pobrania: 12.01.2015).

³¹ Franciszek, wpis w serwisie Twitter z 5 V 2014.

³² Przemówienie Franciszka podczas audiencji dla uczestników zgromadzenia plenarnego papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji *Potrzebny jest tlen Ewangelii*, dz. cyt., s. 18.

dzi-przez wiarę i miłość mogą ludzkość ukierunkowywać i uświęcać. Wszyscy ochrzczeni są uczniami i misjonarzami powołanymi do tego, aby stawać się w świecie żywą Ewangelią: przez święte życie mają nadawać *smaak* różnym środowiskom i chronić je, jak sól, od zepsucia. Mają oni nieść światło Chrystusa³³.

Franciszek w swoim nauczaniu podkreśla, że do dawania świadectwa są wezwani wszyscy chrześcijanie. Większość z nich żyje w rodzinach, uczy się lub studiuje, część przynależy do różnych grup i wspólnot, realizując swoją życiową misję w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym. Warto teraz przywołać nauczanie Franciszka kierowane do różnych środowisk osób świeckich, aby wydobyć z niego istotne wątki.

Według Franciszka ważną rolę w ewangelizacji odgrywa rodzina, głosząc świadectwem swojego życia dobrą nowinę o rodzinie³⁴. Pierwszymi katechetami dla swoich dzieci mają być rodzice, wychowując ich do wiary przez świadectwo i słowo³⁵. Mówiąc o roli ojca i matki w wychowywaniu religijnym oraz uczuciowym dzieci, które konfrontując się z męskością i kobiecością osiągają swoją dojrzałość, Franciszek podkreśla konieczność wspierania praw rodziców do wychowywania swojego potomstwa³⁶. Ponieważ rodzina jest *pierwszą komór-*

³³ Przemówienie Franciszka podczas modlitwy Anioł Pański *Jak zapalone lampy*, Watykan 9 II 2014, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 3-4, s. 51.

³⁴ Przemówienie Franciszka do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Rodziny *W rodzinie uczymy się kochać i bronić życie*, Watykan 25 X 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 12, s. 28.

³⁵ Przemówienie Franciszka podczas audiencji dla uczestników zgromadzenia plenarnego papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji *Potrzebny jest tlen Ewangelii*, dz. cyt., s. 19.

³⁶ Przemówienie Franciszka do członków delegacji Międzynarodowego Biura Katolickiego ds. Dzieci *Trzeba bronić dzieci*, Watykan 11 IV 2014, „L'Osservatore Romano” 2014, nr 5, s. 27.

ką relacji dotyczącej więzi z rodzicami i rodzeństwem³⁷, papież przestrzega przed wychowawczymi eksperymentami dzieci i młodzieży, które *pod pretekstem nowoczesności* kierują je na dyktatorską drogę *jedyne go słusznego myślenia*³⁸. Pierwszą społecznością uzupełniającą rodzinę jest szkoła, w której spotykając się z osobami różniącymi się wiekiem, kulturą, pochodzeniem, pochodzeniem i umiejętnościami, dzieci nawiązują relacje społeczne. Papież podkreśla, że rodzina i szkoła nie powinny być sobie przeciwstawiane, ale mają ze sobą współpracować, wzajemnie się szanując³⁹. W swoich wystąpieniach papież odwołuje się do osobistych doświadczeń, wspominając swoją babcię, od której po raz pierwszy usłyszał przesłanie chrześcijańskie o zmartwychwstałym Chrystusie⁴⁰. Według Franciszka do charakterystycznych cech rodziny chrześcijańskiej należy modlitwa, strzeżenie swojej wiary i życie radością. Chrześcijańskie rodziny mają być rodzinami misyjnymi w codziennym życiu: *wykonując codzienne czynności*, mają do nich dodawać *sol i zaczynu wiary*⁴¹. Rodzina jest nauczycielką *otwartości i solidarności*, w której

³⁷ Przemówienie Franciszka podczas spotkania z uczniami i nauczycielami szkół włoskich *Dlaczego mam kochać szkołę?*, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 6, s. 44.

³⁸ Przemówienie Franciszka do członków delegacji Międzynarodowe go Biura Katolickiego ds. Dzieci *Trzeba bronić dzieci*, dz. cyt., s. 27.

³⁹ Przemówienie Franciszka podczas spotkania z uczniami i nauczycielami szkół włoskich *Dlaczego mam kochać szkołę?*, dz. cyt., s. 44.

⁴⁰ Przemówienie Franciszka podczas czuwania modlitewnego z okazji dnia ruchów, nowych wspólnot i stowarzyszeń kościelnych *Kościół wychodzi naprzeciw wszystkim*, Watykan 18 V 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 7, s. 16.

⁴¹ Homilia Franciszka podczas mszy św. dla rodzin *Miłość cierpliwa, która rodzi radość*, Watykan 27 X 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 12, s. 13.

można się nauczyć, jak nie popaść w indywidualizm, zachowując równowagę między ja i my. Rodzina odgrywa ważną rolę opiekując się ludźmi w podeszłym wieku, składając w ten sposób świadectwo wobec całego społeczeństwa dotyczące ich znaczenia jako *podmiotu wspólnoty*⁴². Trzeba troszczyć się o dziadków, gdyż posiadają *mądrość dziejów* i są *pamięcią ludu*⁴³. Sposób traktowania ludzi starszych jest *wskaźnikiem pozwalającym zobaczyć jakość społeczeństwa*⁴⁴. Ważną rolę w kształtowaniu relacji rodzinnych odgrywa między innymi dobrze przeżyta niedziela, która służy budowaniu relacji Bogiem, wspólnotą i bliskimi. W tym kontekście papież postuluje, aby zastanowić się, *czy praca w niedziele*, poza koniecznymi usługami, *jest prawdziwą wolnością*⁴⁵.

Według Franciszka w przekazywaniu wiary kluczową rolę odgrywają kobiety. Papież wzywa Kościół do tego, aby nie ograniczać zaangażowania kobiet w Kościele, ale promować ich aktywną rolę. Franciszek podkreśla, że jeśli Kościół utraci kobiety, to grozi mu bezpłodność⁴⁶. Według niego Kościół bez

⁴² Przesłanie Franciszka z okazji 20-lecia Papieskiej Akademii „Pro Vita” *Najcięższą chorobą, na jaką są narażone osoby starsze, jest opuszczenie*, „L’Osservatore Romano” 2014, nr 3-4, s. 21.

⁴³ Przemówienie Franciszka do członków włoskiego Ruchu na rzecz Życia *Dzieci i dziadkowie są nadzieją ludu*, Watykan 11 IV 2104, „L’Osservatore Romano” 2014, nr 5, s. 28.

⁴⁴ Przemówienie Franciszka do Wspólnoty Św. *Idziego Prawdziwą rewolucją jest współczucie*, Watykan 15 VI 2014, „L’Osservatore Romano” 2014, nr 7, s. 19.

⁴⁵ Przemówienie Franciszka podczas spotkania z przedstawicielami świata pracy i przedsiębiorcami regionu Molise na uniwersytecie w Campobasso *Najważniejsza jest godność człowieka*, Campobasso 5 VII 2014, „L’Osservatore Romano” 2014, nr 7, s. 36.

⁴⁶ Przemówienie Franciszka podczas spotkania z episkopatem Brazylii *Duszpasterstwo to realizowanie macierzyństwa Kościoła*, dz. cyt., s. 23.

kobiet to jak *kolegium apostołskie bez Maryi*. Papież postuluje wypracowanie głębokiej teologii kobiety, wyjaśniając jej rolę i charyzmat, bo nie chodzi tylko o to, aby kobiety były ministrantami, były dopuszczane do czytania słowa Bożego w Kościele czy były przewodniczącymi Caritasu. Według Franciszka nie można rozumieć Kościoła bez aktywnych kobiet *ze swoim profilem, prowadzących ku przyszłości*⁴⁷. Według papieża ważną rolę ma również do odegrania w rodzinie, Kościele i społeczeństwie mężczyzna jako ojciec, pracownik i obywatel⁴⁸. Szczególnie ważna jest kwestia bycia dobrym ojcem, który będąc blisko swoich dzieci, staje się prawdziwym wychowawcą. Wzorem dla ojców ma być św. Józef⁴⁹.

Franciszek zwraca się często do młodzieży. Apeluje, aby przykładała się ona do swoich codziennych obowiązków, nauki i pracy, pomagała innym⁵⁰. Szczególnie ona jest powołana do tego, aby szła na cały świat do wszystkich ludzi, przekazując orędzie Ewangelii, które nie może być zamknięte w małej grupie parafialnej, ruchu czy wspólnoty⁵¹. Papież podkreśla, że Kościół potrzebuje entuzjazmu, kreatywności i radości młodzieży, która jest najlepszym narzędziem do ewangelizowania

⁴⁷ Konferencja prasowa Franciszka podczas lotu do Rzymu 28 VII 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 10, s. 35.

⁴⁸ Przemówienie Franciszka podczas spotkania z biskopatem Brazylii *Duszpasterstwo to realizowanie macierzyństwa Kościoła*, dz. cyt., s. 23.

⁴⁹ Przemówienie Franciszka podczas audiencji generalnej Św. Józef i jego misja opiekuna, Watykan 19 III 2014, „L'Osservatore Romano” 2014, nr 3-4, s. 49.

⁵⁰ Przemówienie Franciszka podczas audiencji generalnej *Praca ma służyć godności osoby*, Watykan 1 V 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 6, s. 45.

⁵¹ Homilia Franciszka podczas mszy św. na zakończenie XXVIII Światowego Dnia Młodzieży *Bez obawy, idźcie służyć*, Rio de Janeiro 28 VII 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 8-9, s. 17.

innych młodych ludzi⁵². Młodzież ma czynić *hałas* w diecezjach, wychodząc na ulice i bronić Kościoł przed światowością, bezruchem, wygodą, klerykalizmem i zamknięciem⁵³.

Ważną rolę w ewangelizacji odgrywają uniwersytety i szkoły, w tym szkoły katolickie (EG 134). Według Franciszka wspomniane instytucje, odpowiedzialne *za wyrażanie żywej obecności Ewangelii w dziedzinie wychowania, nauki i kultury*, nie mogą izolować się od świata, ale wchodzić na areopagi współczesnych kultur i włączać się w dialog⁵⁴. Szczególnie uniwersytet ma być miejscem w którym dokonuje się, na podstawie kryteriów etycznych, rozeznanie rzeczywistości, tworzenie kultury spotkania oraz formuje się do solidarności⁵⁵. Mówiąc o cechach dobrego wychowawcy, papież zwraca uwagę na to, że wychowywanie jest aktem miłości i daniem życia. Wychowawca powinien być kompetentny, dobrze wykształcony i *odznaczający się wielkim człowieczeństwem*. Potrafi on obcować z młodzieżą i odwołując się do wartości, wspomaga jej rozwój pod kątem ludzkim i duchowym. Jednym z najważniejszych cech wychowawcy ma być konse-

⁵² Homilia Franciszka podczas mszy św. na zakończenie XXVIII Światowego Dnia Młodzieży *Bez obawy, idźcie służyć*, Rio de Janeiro 28 VII 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 8-9, s. 18.

⁵³ Przemówienie Franciszka podczas spotkania z młodzieżą argentyńską *Niech was będzie słychać*, Rio de Janeiro 25 VII 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 8-9, s.8.

⁵⁴ Przemówienie Franciszka podczas audiencji dla uczestników zgromadzenia plenarnego Kongregacji Edukacji Katolickiej *Otwarty plac budowy w świecie*, Watykan 13 II 2014, „L'Osservatore Romano” 2014, nr 3-4, s. 16-17.

⁵⁵ Przemówienie Franciszka do przedstawicieli świata akademickiego i kultury *Apokalipsa, która nie nastąpi*, Cagliari 22 IX 2013, „L'Osservatore Romano” 2013, nr 11, s. 27-29.

kwencja. W związku z tym sami wychowawcy potrzebują nieustannej formacji⁵⁶.

Ważną rolę w dziele ewangelizacji mają do odegrania wspólnoty, ruchy i inne formy stowarzyszeń stanowiące bogactwo Kościoła, które Duch Święty wzbudza dla ewangelizowania wszystkich środowisk i dziedzin życia. Nie mogą one tracić kontaktu z parafią, a powinny włączać się do organicznego duszpasterstwa Kościoła partykularnego (EG 29). Wszyscy ewangelizujący, a szczególnie rodziny i wspólnoty mają ewangelizować z miłością, troszcząc się wzajemnie o siebie, pamiętając o najuboższych, ucząc się języka kultur tych, do których są posłani przez Ducha Świętego, szanując zarazem ich wolność⁵⁷. Wspólnoty chrześcijańskie mają angażować się w odważne apostołstwo, dając świadectwo wiary w Jezusa⁵⁸. Członkowie różnych wspólnot i ruchów mają wyjść na ulice, gdzie będą ewangelizować i dotykać zranionego *ciężko ubogich*. W swoich działaniach grupy i ruchy mają zachowywać jedność, trwać we wzajemnej miłości, być otwartymi na ubogich i potrzebujących⁵⁹.

⁵⁶ Przemówienie Franciszka podczas audiencji dla uczestników zgromadzenia plenarnego Kongregacji Edukacji Katolickiej *Otwarty plac budowy w świecie*, dz. cyt., s. 17.

⁵⁷ Przemówienie Franciszka podczas audiencji dla członków Drogi Neokatechumenalnej *Rzeczą istotną jest komunია*, Watykan 1 II 2014, „L'Osservatore Romano” 2014, nr 2, s. 25.

⁵⁸ Przemówienie Franciszka podczas audiencji dla wolontariuszy posługujących podczas Roku Wiary *Niech chrześcijanie niosą miłość i nadzieję*, Watykan 25 XI 2013, <http://odnowa.przemyska.pl/2013/11/franciszek-niech-chrzescijanie-nios-mio-i-nadziej/> (data pobrania: 12.01.2015).

⁵⁹ Przemówienie Franciszka do członków Katolickiej Odnowy Charyzmatycznej *Ducha Świętego nie można zamknąć w klatce*, Watykan 1 VI 2014, „L'Osservatore Romano” 2014, nr 7, s. 26-27.

Świeccy są powołani do wypełnienia swojej misji w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym. Przedsiębiorcy chrześcijańscy mają dawać świadectwo w dziedzinie zaangażowania w świecie pracy, wprowadzając zasady etyki chrześcijańskiej w aktualną sytuację świata pracy. Aby tak się działo, potrzeba zakorzenienia sumienia przedsiębiorcy w Ewangelii, poświęcenia odpowiedniego czasu na modlitwę, w szczególności do Ducha Świętego o dar rady⁶⁰. Papież zarazem zauważa, że politycy, przedsiębiorcy, związkowcy powinni mieć oparcie w parafiach, diecezjach i stowarzyszeniach, czerpiąc z nich życiodajną limfę dla umacniania swojego zaangażowania⁶¹. Papież zachęca wszystkich do solidarności z ludźmi bezrobotnymi, zwracając szczególnie uwagę osobom odpowiedzialnym za sprawy publiczne, aby troszcząc się o godność osoby, przyczyniali się do wzrostu zatrudnienia oraz opowiadali się przeciwko handlowi ludźmi, z którym wiąże się ich niewolnicza praca⁶². Wszyscy są powołani do przewycięzania żądz posiadania, dzieląc się z swoimi bogactwami tak, aby *służyły planom solidarności i rozwoju*⁶³.

Papież zwraca też uwagę na to, że w dziele ewangelizacji ważną rolę odgrywa krzyż, bez którego nie ma owocnej pracy

⁶⁰ Przemówienie Franciszka do uczestników kongresu Fundacji „Centessimis Annus – Pro Pontifice” *Wartość solidarności*, Watykan 10 V 2014, „L’Osservatore Romano” 2014, nr 6, s. 43.

⁶¹ Tamże.

⁶² Przemówienie Franciszka podczas audiencji generalnej *Praca ma służyć godności osoby*, Watykan 1 V 2013, „L’Osservatore Romano” 2013, nr 6, s. 44-45.

⁶³ Przemówienie Franciszka podczas modlitwy Anioł Pański *Opatrzność Boża i solidarność*, Watykan 2 III 2014, „L’Osservatore Romano” 2014, nr 3-4, s. 53.

apostolskiej⁶⁴. Papież podkreśla, że duszpasterska owocność głoszenia Ewangelii zależy *od przyswojenia* sobie logiki Jezusowego krzyża, która jest logiką wychodzenia z siebie i czynienia z siebie daru miłości⁶⁵. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na słowa Franciszka kierowane do chorych i niepełnosprawnych, którzy będąc czynnymi i odpowiedzialnymi podmiotami dzieła ewangelizacji i zbawienia, mają włączać swoje cierpienia w działalność apostolską, przez co mogą stać się podporą i światem dla innych cierpiących oraz duszpasterzy⁶⁶.

Mówiąc o formach ewangelizacji, papież zwraca uwagę na to, że istnieje wielość formuł służących przekazywaniu orędzia ewangelicznego, tak że niemożliwe jest ich opisanie lub skatalogowanie (EG 129). Kładzie nacisk na konieczność dużego dynamizmu ewangelizacyjnego. Zwraca uwagę, że mieszkańcy parafii powinni wyjść z przesłaniem Ewangelii na ulice, bo skończą jako organizacje pozarządowe, a Kościół nie może być organizacją pozarządową⁶⁷. Wśród wielu form ewangelizacyjnych podkreśla rolę przepowiadania dokonywanego od osoby do osoby, dokonującego się spontanicznie podczas rozmowy w każdym miejscu, na ulicy, placu, przy pracy i na drodze (EG 127). Zwraca uwagę na to, że ta forma realizuje się

⁶⁴ Franciszek o znaczeniu krzyża w życiu chrześcijańskim *Naśladowanie Jezusa prowadzi do krzyża*, Homilia wygłoszona podczas mszy św. w domu św. Marty, Watykan 28 IX 2013, <http://www.naszdziennik.pl/wiara-stolica-apostolska/55307,naśladowanie-jezusa-prowadzi-do-krzyza.html> (data pobrania: 12.01.2015).

⁶⁵ Homilia Franciszka podczas mszy św. dla seminarzystów, nowicjuszy i nowicjuszek *Ewangelizacja dokonuje się na klęczkach*, dz. cyt., s. 46.

⁶⁶ Przemówienie Franciszka do członków stowarzyszeń założonych przez bł. Ludwika Novarese *Jak przeżywać cierpienie*, „L'Osservatore Romano” 2014, nr 6, s. 47.

⁶⁷ Przemówienie Franciszka podczas spotkania z młodzieżą argentyńską *Niech was będzie słycać*, dz. cyt., s. 8.

w osobistym dialogu, w którym najpierw mamy słuchać drugiej osoby, dzielącej się z nami swoimi radościami, nadziejami, troskami o najbliższych i wieloma sprawami leżącymi na sercu. Dopiero później można jej przedstawić fragment Pisma Świętego lub opowiadania, które przypomną o miłości Boga. Potrzeba otwarcia się na działanie Ducha Świętego, który podsunie nam odpowiednią formę, łącznie z osobistym świadectwem i gestem. Dobrze jest to spotkanie zakończyć krótką modlitwą ogarniającą wyrażeni troski (EG 129). Mówiąc o roli osobistej relacji w prowadzonej ewangelizacji, papież zwraca uwagę na to, że nie tylko duszpasterze, ale wszystkie osoby działające w duszpasterstwie mogą uobecniać zapach bliskiej obecności Jezusa i Jego osobiste spojrzenie. Mamy uczyć się sztuki towarzyszenia, aby zdejmować sandały wobec świętej ziemi drugiego (EG 169) oraz uczyć się sztuki słuchania, które jest czymś więcej niż słyszeniem (EG 171). Potrzeba dostosowania kroku do możliwości spotykanych osób i umiejętności bycia zawsze blisko⁶⁸.

Wszyscy członkowie Ludu Bożego, jako wezwanymi do tego, aby być ewangelizatorami, mają rozwijać się, starać o lepszą formację (EG 121). Prowadzona na dobrym poziomie, w ramach właściwych struktur formacja osób duchownych i świeckich ma kształtować ewangelizatorów *potrafiących wchodzić w noc* ludzi rozczarowanych, rozbitych i zdeintegrowanych⁶⁹. U źródeł ewangelizacji ma być słuchanie słowa Bożego: świeccy mają formować się w tym kierunku, co wiąże się z propagowaniem modlitewnego czytania Pisma Świętego w diecezjach, parafiach i wspólnotach katolickich (EG 174-175). Papież zachęca też chrześcijan do

⁶⁸ Przemówienie Franciszka podczas spotkania z episkopatem Brazylii *Duszpasterstwo to realizowanie macierzyństwa Kościoła*, dz. cyt., s. 22.

⁶⁹ Tamże, s. 22-23.

noszenia ze sobą w kieszeni czy torbie małej Ewangelii i regularnego czytania jej każdego dnia, aby usłyszeć głos Jezusa⁷⁰.

Warto zauważyć, że zwracając się do różnych środowisk osób świeckich i wskazując na ich rolę w dziele ewangelizacji i duszpasterstwie misyjnym, Franciszek ciągle podkreśla rolę chrześcijańskiego świadectwa. To ono leży u źródeł ewangelizacji, co już podkreślał Paweł VI w *Evangelii nuntiandii* pisząc, że *człowiek naszych czasów chętniej słucha świadków aniżeli nauczycieli; a jeśli słucha nauczycieli, to dlatego, że są świadkami* (EN 41). To świadectwo w szczególny sposób jest związane ze służbą osobom ubogim którym Kościół ma nieustannie służyć.

W wystąpieniach papieża pojawia się często termin *kultura spotkania*, któremu przeciwstawia określenie *kultura odrzucania, rozbicia, konfliktu, wykluczenia*. Kultura spotkania, która ma być budowana wiarą chrześcijan, dotyczy zarówno odniesienia do ludzi ubogich, starszych jak i myślących inaczej niż *my* oraz wyznających inną wiarę. Związana jest ona z *wychodzeniem wszystkim na spotkanie bez rezygnowania z naszej przynależności*⁷¹. Papież podkreśla, że postawa dobrego ewangelizatora, na wzór Jezusa, jest związana z otwartością na wszystkich ludzi, których trzeba wysłuchać. Wśród osób, które przykładowo trzeba szczególnie wysłuchać, wymienia oso-

⁷⁰ Przemówienie Franciszka podczas modlitwy Anioł Pański *Z Ewangelią w kieszeni*, Watykan 16 III 2014, „L’Osservatore Romano” 2014, nr 3-4, s. 55.

⁷¹ Przemówienie Franciszka podczas czuwania modlitewnego z okazji dnia ruchów, nowych wspólnot i stowarzyszeń kościelnych *Kościół wychodzi naprzeciw wszystkim*, Watykan 18 V 2013, „L’Osservatore Romano” 2013, nr 7, s. 19.

by nie mające ślubu kościelnego czy ateistów⁷². W tworzeniu kultury spotkania ważną rolę mają do odegrania media, dzięki którym Ewangelia może *przekraczać próg świątyni i wychodzić wszystkim naprzeciw*. Nie można bać się zamieszkania w świecie cyfrowym, przez który można też otworzyć drzwi kościołów, prowadząc dialog z dzisiejszym światem, kierując go zarazem ku spotkaniu z Chrystusem⁷³.

Ważną grupą osób, która ma być otoczona kulturą spotkania, są ludzie ubodzy, co wiąże się to ze społecznym wymiarem ewangelizacji. Zaraz po wyborze na papieża Franciszek podkreślił, że pragnie *Kościola ubogiego dla ubogich*⁷⁴. Swoją myśl rozwinął w adhortacji *Ewangelii gaudium*, podkreślając, że głoszenie kerygmy ma społeczne i wspólnotowe reperkusje. Istnieje ścisły związek między przyjęciem orędzia zbawczego a czynną miłością braterską, na co zwracają teksty Pisma Świętego (Mt 25,40). Teksty te, wzywające do wyjście poza siebie ku bratu przypominają, że posługa miłości jest konstytutywnym wymiarem misji Kościoła i nieodzownym wyrazem jego istoty (EG 180). Nie chodzi tylko o sumę małych osobistych gestów wobec kogoś potrzebującego, co mogłoby stanowić serię działań zmierzających jedynie do uspokojenia własnego sumienia, ale o miłowanie Boga królującego w świecie (EG 180). Papież podkreśla, że *z naszej wiary w Chrystusa*,

⁷² Rozważanie Franciszka podczas mszy św. w domu św. Marty *Jezus nikogo nie wyklucza*, Watykan 8 V 2013, „L’Osservatore Romano” 2013, nr 7, s. 31.

⁷³ Orędzie Franciszka na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2014 r. *Przekaz w służbie kultury spotkania*, Watykan 24 I 2014, „L’Osservatore Romano” 2014, nr 2, s. 7-8.

⁷⁴ Przemówienie Franciszka na spotkaniu z dziennikarzami *Kościół ubogi i dla ubogich*, Watykan 16 III 2013, „L’Osservatore Romano” 2013, nr 5, s. 13.

który stał się ubogim, będąc zawsze blisko ubogich i wykluczonych, wypływa troska o integralny rozwój osób najbardziej opuszczonych przez społeczeństwo (EG 186). Wszyscy są wezwani do tego, aby być narzędziami Boga na rzecz wyzwolenia i promocji ubogich tak, by mogli oni w pełni włączyć się w społeczeństwo (EG 187). Według papieża: Dla Kościoła opcja na rzecz ubogich jest bardziej kategorią teologiczną niż kulturową, socjologiczną, polityczną czy filozoficzną. Jest ona pojmowana jako specjalna forma pierwszeństwa w praktykowaniu miłości chrześcijańskiej, poświadczona przez tradycję Kościoła (EG 198). Franciszek pragnie Kościoła ubogiego dla ubogich, którzy mogą nas wiele nauczyć – dobrze znają bowiem Chrystusa cierpiącego. Mamy pozwolić się przez nich ewangelizować (EG 198). Papież podkreśla, że najgorszą dyskryminacją, jakiej doświadczają ubodzy, jest brak opieki duchowej, a większość z nich jest otwarta szczególnie na wiarę – potrzebują Boga. Nie możemy im nie ofiarować Jego przyjaźni, słowa, sakramentów i propozycji drogi rozwoju i dojrzewania w wierze. Opcja preferencyjna musi przyjąć przede wszystkim formę uprzywilejowanej i priorytetowej opieki duchowej (EG 200). Trzeba być blisko nowych form ubóstw i słabości, w których powinniśmy rozpoznać cierpiącego Chrystusa, nawet jeśli pozornie nie przynosi to nam żadnych namacalnych i natychmiastowych korzyści (EG 210).

Wnioski i postulaty pastoralne

Po przedstawieniu istoty duszpasterstwa misyjnego w kontekście ewangelizacyjnego celu istnienia Kościoła oraz zadań, jakie kreśli przed świeckimi Franciszek, postaramy się połączyć te dwie rzeczywistości i wyprowadzić pewne wnioski

oraz postulatory pastoralne. Punktem wyjścia w podejmowanych działaniach ma być nawrócenie pastoralne, punktem dojścia ma być perspektywa zbawienia dokonującego się przez podejmowanie duszpasterstwa misyjnego przesiąkniętego duchem ewangelizacyjnym. Nie wolno zapominać, że nawrócenie duszpasterskie związane jest z osobistym nawróceniem do Chrystusa i Ducha Świętego każdego członka Kościoła, zarówno osób duchownych, jak i świeckich. W tym kontekście trzeba też pamiętać o prymacie łaski we wszelkiej działalności Kościoła.

Aby zachować właściwe priorytety w działalności duszpasterskiej i nie zagubić jej istoty, potrzeba *wszechstronnej formacji*, zarówno osób duchownych, jak i świeckich. Franciszek zwraca się z apelem do świeckich, aby takiej formacji domagali się od duchownych. Mówiąc o tej kwestii, papież odwołuje się do tekstu św. Cezarego z Arles, gdzie mowa jest o głodnym cielątku – podchodzi ono do krowy-matki, od której chce się napić mleka. Według świętego, gdy krowa nie daje od razu tego mleka, bo chce je zachować dla siebie, cielątko uderza nosem w wymię, aby go nakarmiła. Dalej święty pisze: *tak powinniście się zachowywać wobec pasterzy: zawsze pukać do ich drzwi, do ich serca, aby dawali wam mleko doktryny, mleko łaski i kierownictwa*⁷⁵. Odwołując się do tych słów, Franciszek apeluje do świeckich: *naprzykrzajcie się pasterzom, przeszkadzajcie pasterzom, wszystkim nam pasterzom, abyśmy mogli dawać wam mleko łaski, doktryny i kierownictwa*⁷⁶. W ramach tej formacji trzeba poznawać *właściwą teologiczną*

⁷⁵ Przemówienie Franciszka podczas modlitwy Anioł Pański *Pasterzom trzeba się naprzykrzać*, Watykan 11 V 2014, „L’Osservatore Romano” 2014, nr 6, s. 52.

⁷⁶ Tamże.

wizję Kościoła rozumianą jako *communio*, w ramach którego, każdy, zarówno świecki, jak i duchowny, znając dobrze swoją specyficzną tożsamość i zadania wypływające z przyjętych sakramentów, ma podejmować działania służące jego urzeczywistnianiu.

W świecie w którym kładzie się przede wszystkim nacisk na wymierne działanie, Kościół powinien zwracać uwagę na rolę świadectwa życia chrześcijan, które ma największą moc przekonywania, szczególnie osoby które przeżywają kryzys swojej wiary spowodowany brakiem wiarygodnych świadków Ewangelii. Do tego świadectwa są wezwani wszyscy chrześcijanie, którzy podejmując obowiązki swojego stanu i zawodu, będą przekonywającymi ewangelizatorami środowisk w których przebywają na co dzień, stając się solą ziemi i światłem świata (Mt 5, 13-16). Na rolę takiego świadectwa należy zwracać uwagę w wielorakiej formacji świeckich, prowadzonej podczas głoszonych homilii i kazań, rekolekcji oraz misji jak też katechezy dorosłych. Mówiąc o ewangelizacyjnym znaczeniu *stylu życia chrześcijan*, należy nie tylko głosić jego potrzebę, ale ukazywać na konkretnych przykładach, jak on ma wyglądać. Warto w tym kontekście odwoływać się do postaci znanych dziennikarzy, aktorów czy polityków którzy nie wstydzą się przyznawać do Kościoła, realizując w codzienności jego nauczanie.

Nawrócenie duszpasterskie związane ze zwróceniem się ku Chrystusowi, jak też właściwa formacja obejmująca znajomość eklezjologii, jak i kierownictwo duchowe, winny owocować w działaniach *rad duszpasterskich*, które mają stawać się przestrzenią podejmowania odpowiedzialności za życie Kościoła na różnych jego poziomach (DA 10; 26; DP 9; ChL 27; EG 31). W tym kontekście trzeba przywołać przestrożę Franciszka przestrzegającego przed klerykalizmem, który jest jed-

ną bolączek Kościoła. Według papieża jest to zło obopólne: *księża lubią pokusę klerykalizowania świeckich, a wielu świeckich na kolanach prosi o to, aby ich klerykalizowano, bo to jest wygodniejsze*⁷⁷. Papież wzywa do pokonywania tej pokusy, podkreślając, że świecki ma zachować swoją tożsamość wynikającą z przyjętego sakramentu chrztu. Zwracając uwagę na konieczność uczenia się *harmonii* we współpracy między osobami duchownymi a ludźmi świeckim, Franciszek podkreśla, że przestrzenią jej uczenia się parafialne oraz diecezjalne rady duszpasterskie i ekonomiczne. Według papieża parafie, w których nie ma takich rad nie są dobrymi parafiami, bo *brakuje w nich życia*⁷⁸. Podkreśla, że ani proboszcz, ani biskup nie mogą kierować diecezją i parafią bez rad duszpasterskich⁷⁹.

Warto w tym kontekście odwołać się pytań, które stawia papież Franciszek do całego Kościoła, zarówno osób duchownych, jak i świeckich. Osoby duchowne pyta: *Czy w praktyce czynimy wiernych świeckich uczestnikami misji? Czy diecezjalne i parafialne rady duszpasterskie i ekonomiczne są rzeczywistymi przestrzeniami uczestnictwa świeckich w konsultacji, organizacji i planowaniu duszpasterskim? Czy mają one świadomość i przekonanie do misji wiernych świeckich, dając im swobodę rozeznawania, zgodnie z ich drogą uczniów, misji, jaką im powierza Pan? Czy ich wspieramy i im towarzyszymy, przewyciężając wszelkie pokusy manipulacji lub bezprawnego podporządkowania? Z kolei do osób świeckich papież kie-*

⁷⁷ Przemówienie Franciszka podczas spotkania z członkami stowarzyszenia „Corallo” *Potrzebujemy prawdy, dobra i piękna*, Watykan 22 III 2014, „L’Osservatore Romano” 2014, nr 3-4, s. 35.

⁷⁸ Tamże.

⁷⁹ Przemówienie Franciszka do księży, zakonników i zakonnice *Kościół wzrasta dzięki atrakcyjności świadectwa*, Asyż 4 X 2013, „L’Osservatore Romano” 2013, nr 11, s. 13.

ruje inne pytanie: *Czy czują się częścią Kościoła, utożsamiając się z nim i przybliżają go osobom ochrzczonym, dalekim i tym, którzy się od niego oddalili?*⁸⁰.

Rady duszpasterskie działające na wielu płaszczyznach mają dokonać właściwej diagnozy sytuacji, umożliwiając właściwe odczytanie *znaków czasu*, do czego wzywał II Sobór Watykański (KDK 4; 44). Jednym z nich jest zwiększająca się liczba osób przeżywających wielorakie ubóstwo. Właśnie na te osoby powinna być zwrócona uwaga Kościoła, gdyż według Franciszka świadectwo miłości jest główną drogą ewangelizacji⁸¹. To szczególnie świeccy, działając indywidualnie i zespołowo, mają wyjść na peryferie egzystencji, aby ukazać pocieszającą obecność Pana, nie ograniczając się tylko do pomocy charytatywnej, ale troszcząc się o rozwój całego człowieka, przeciwstawiając się kulturze pieniądza⁸².

Kolejnym postulatem jest konieczność *otwierania się na Ducha Świętego przy poszukiwaniu adekwatnych do odczytywanych wyzwań metod i form działania*. Będąc związane ze świadectwem życia osób indywidualnych, grup i ruchów, mogą one zaowocować ożywianiem wiary tych ludzi, u których wiara wygasła. Podejmując wielorakie działanie nie można zapominać, że na pierwsze miejsce ma się wysunąć głosze-

⁸⁰ Przemówienie Franciszka podczas spotkania z członkami komitetu koordynującego CELAM *Nie należy ignorować „rewolucji czułości”*, która spowodowała wcielenie Słowa, Rio de Janeiro 28 VII 2013, „L’Osservatore Romano” 2013, nr 10, s. 26.

⁸¹ Homilia Franciszka podczas mszy św. na dawnym stadionie miejskim w Campobasso *Wobec godności osoby wszystko inne jest drugorzędne*, Campobasso 5 VII 2014, „L’Osservatore Romano” 2014, nr 7, s. 37.

⁸² Przemówienie Franciszka podczas spotkania z liderami apostołstwa świeckich *Godność zarabiania na chleb powszedni*, Kkottongnae, 16 VIII 2014, „L’Osservatore Romano” 2014, nr 8-9, s. 17.

nie kerygmy, dokonujące się zarówno w przepowiadaniu homilijnym, jak też w indywidualnym głoszeniu Chrystusa zmartwychwstałego *od osoby do osoby* (EN 46; EG 127-128). Nigdy nie wolno zapomnieć, że wszystkie prowadzone działania duszpasterskie, mają wpisać w główny cel istnienia Kościoła jakim jest prowadzenie ludzi do zbawienia dokonujące się przez ewangelizację.

W orędziu na Światowy Dzień Misyjny 2014 Franciszek odwołuje się do rzeczywistości misyjnej *ad gentes* w kontekście działań podejmowanych wśród osób jeszcze nie znających Chrystusa. Papież podkreśla jednak, że pewne inicjatywy dotyczą także działań podejmowanych przez ludzi świeckich w ramach duszpasterstwa misyjnego realizowanego wobec i wśród ludzi ochrzczonych, których wiara stała się martwa. *Zachęca on wspólnoty parafialne, stowarzyszenia i grupy do intensywnego życia w braterstwie, opartego na miłości do Jezusa i wrażliwości na potrzeby tych, którzy przezywają największe trudności. Tam, gdzie jest radość, zapal, pragnienie by nieść Chrystusa innym, rodzą się autentyczne powołania. A wśród nich nie należy zapominać o świeckich powołaniach misyjnych. Dojrzała już świadomość tożsamości i misji wiernych świeckich w Kościele, a także świadomość tego, że są oni powołani do odgrywania coraz bardziej znaczącej roli w szerzeniu Ewangelii*⁸³. W tym kontekście papież apeluje, aby za-

⁸³ Orędzie Franciszka na Światowy Dzień Misyjny 2014 *Dom i matka wszystkich*, „L'Osservatore Romano” 2014, nr 7, s. 5.

pewnie świeckim *odpowiednią formację, by ich działalność apostołska była skuteczna*⁸⁴.

Z kolei w przemówieniu do uczestników sympozjum na temat projektu duszpasterskiego „*Evangelii gaudium*” Franciszek apelował: *Nie podążajmy (...) za głosem syren, które nawiołują do tego, aby z duszpasterstwa uczynić serię gorączkowych inicjatyw, nie umiając uchwycić tego, co istotne w pracy ewangelizacyjnej. Niekiedy wydaje się, że bardziej zabiegamy o mnożenie form działania, zamiast troszczyć się o osoby i ich spotkanie z Bogiem (...). Duszpasterstwo bez modlitwy i kontemplacji nie będzie mogło nigdy dotrzeć do serca osób (...) W chwilach trudności i rozczarowań, które nierzadko występują w naszej pracy duszpasterskiej, nie może nigdy zabraknąć ufności w Panu i modlitwy (...). Zasiewajmy i dajmy świadectwo. Świadectwo jest początkiem ewangelizacji*⁸⁵. Wydaje się, że otwarcie na działające łaski Bożej oraz wspólne podjęcie odpowiedzialności za dzieło duszpasterstwa misyjnego duchownych i ściśle współpracujących z nimi świeckich jest główną drogą Kościoła, którą powinien kroczyć w obecnych czasach.

SUMMARY

The main idea of the Apostolic Exhortation *Evangelii gaudium* issued by Pope Francis is an appeal for pastoral conversion and ministry performed by missionary activity, which

⁸⁴ Tamże.

⁸⁵ Przemówienie Franciszka do uczestników międzynarodowego spotkania nt. „*Evangelii gaudium*” *Kościół ma być znakiem miłosierdzia Pana*, „L'Osservatore Romano” 2014, nr 10, s. 33.

should remain in accordance with the main task of the Church, i.e. the evangelization. Lay pastoral workers also play an important role in this process. The author presents the characteristics of the missionary ministry in the context of the call for evangelization expressed by the Church, and then discusses the tasks he sets for the lay people. His reflection is crowned with outlining of the pastoral conclusions and postulates. This cogitation corresponds with the appeal of Pope Francis addressed to all theologians, especially to the pastoral theologians, who - while preaching – should always have in mind the evangelization purpose of existence of the Church and who must not be content with the theology practiced at the desk (see EG 133).

Key words: evangelization, new evangelization, teaching of Pope Francis, lay and laity, missionary ministry, pastoral conversion.